АРХИВ

АЗӘРБАЈҸАН

6

1968

КОНТРО

1923-ҹү илдән чыхыр.

АЗӘРБАЈҸАН

Азәрбајҹан Јазычылары Иттифагынын органы

М. Ф. Ахундов адына
Азәрб. ...
КИТАБХАНАСЫ

6
ИЈУН
1968

Бу нөмрәдә

Мирзә Ибраһимов — Јени дүнјанын нәғмәкары . . . 3
Мәммәд Ариф — Дүнәнин, бу күнүн вә сабаһын сәнәткары . . . 15
Максим Горки — Баһар тәранәләри (фантазија) . . . 20
Әли Тудә — Тонгал јаныр (шe'р) . . . 23
Шаир экс-сәдадыр . . . 27
Салам Гәдирзадә — Кәндимиздә бир көзәл вар... (новеллалар романы) . . . 32
Устад, дөјүшчү, бајрагдар . . . 102
Габил — Нәсими (тарихи-романтик поема) . . . 104
Чингиз Әләкбәрзадә — Күрдә ишыг (һекајә) . . . 125
Әнвәр Јусифоғлу — Дүшмәнимин дүшмәни (роман—сону) . . . 135
Һүсејн Рази — Прага зәнкләри (шe'р) . . . 167
Әһәд Мурадханлы — Инам (шe'р) . . . 168
Аббасаға — Ҹәлилабад. Дәнизчи маһнысы (шe'рләр) . . . 170
Әһмәдаға Гурбанов — Мәҹлисә Дәдә Горгуд кәлди (әфсанә) . . . 171
Рәсул Рза — «Дурна күнү» . . . 177
Вагиф Нәсиб — Бөјүкдүр. Истәјирәм. Дәмир јолу кәндимизин. Тәбриз. Кәср (шe'рләр) . . . 182

●

Кришан Чандр — Шејтанын истe'фасы (һекајә) . . . 184

●

А. Имангулијева — Горки вә әрәб Шәрги . . . 189
Јәһја Гарабағлы — Горки вә Макаренко . . . 194
Ариф Мәммәдов — Горкинин мусиги аләми . . . 198

Тәнгид вә әдәбијјатшүнаслыг

Мирәли Сејидов — Дәдә Горгуд бојларынын мәншәјинә даир . . . 201

А. ИМАНГУЛИЈЕВА

ГОРКИ ВӘ ӘРӘБ ШӘРГИ

100 ил

Даһи сәнәткар Горки Шәргла бағлы јазычы олмушдур. Онун Шәрг халгларынын мәдәнијјәтинә, инчәсәнәтинә олан мүнасибәти јазычынын бәдии вә публисистик ирсиндә хүсуси бир јер тутур. Горкинин Шәрг мәдәнијјәти һаггында фикирләри, өз јарадычылығында бир сыра Шәрг әфсанәләриндән вә рәвајәтләриндән, аталар сөзләриндән, зәрб-мәсәлләриндән тез-тез истифадә етмәси, ајры-ајры образларда Шәрг халгларына мәнсуб кејфијјәтләри ачмасы — бүтүн бунлар Горкинин даим Шәргла бағлы олдуғуну, Шәрг халгларынын һәјаты, әдәбијјаты, адәт-ән'әнәләри, инчәсәнәти илә марагландығыны көстәрир. Јазычынын бә'зи мәктубларындан мә'лум олур ки, о, мәшһур әрәб сәнәткарларынын әсәрләри илә таныш имиш. Горки Шәрг мәдәнијјәтини, фәлсәфәсини вә әдәбијјатыны өјрәнир, шәргшүнасларын елми фәалијјәти илә марагланыр, Шәргә аид етнографик материаллары, Шәрг бәдии фикри нүмунәләрини изләјирди. Горки јазырды: «Бизим шәргшүнасларымыз инди Авропада ән гүввәтли шәргшүнаслар сајылырлар. Турајевин, Бартолдун, Крачковскинин, Олденбургун вә башгаларынын әсәрләри илә инди харичиләр дә танышдырлар».

Горки ССРИ Елмләр Академијасы Шәрг бөлмәсинин редаксија һеј'әтинин үзвү иди. О, редаксија һеј'әтинин бүтүн ичласларында, Шәргә аид олан мәгаләләрин мүзакирәсиндә фәал иштирак едир, өз мүлаһизәләрини сөјләјирди. Горки өз тәшәббүсү илә јарадылмыш «Бүтүн дүнја әдәбијјаты» мәчмуәсиндә әрәб Шәрги әдәбијјатынын ишыгландырылмасына хүсуси әһәмијјәт верирди. К. И. Чуковски Горки һаггында јазыр: «О, (М. Горки—**А. И.**) Олденбургла гәдим Шәрг јазычылары һаггында сөһбәт едәндә, мәнә елә кәлирди ки, Шәрг әдәбијјатыны Горки дә Олденбург гәдәр билир».

Горки Шәрг халгларынын јалныз әдәбијјаты вә мәдәнијјәти илә марагланмагла кифајәтләнмирди. О, Шәрг халгларынын һәјатына, онларын азадлыг уғрунда мүбаризәсинә дә диггәт јетирир, изләјир, әзилән халгларын мәнафејини горумаға чалышырды. Шәрг өлкәләриндә јашајан инсанын талеји, шадлығы вә кәдәри, өз истиглалијјәти вә азадлығы уғрунда мүбаризәси бөјүк әдиби марагландырырды. Мә'лум олдуғу кими, әрәб фолклору инчиси «1001 кечә» нағылларынын рус дилиндә даһа мүкәммәл шәкилдә јенидән нәшр олунмасында билаваситә Горки тәшәббүс көстәрмишдир. Һәтта о, бу нағылларын биринчи чилдинә мүгәддимә дә јазмышдыр. Бәлкә дә бу сәбәбдән әрәб өлкәләриндә белә бир фикир јајылмышдыр ки, күја Горки «1001 кечә» нағылларыны охумагла савадланмышдыр. Әрәбләр бунунла демәк истәјирләр ки, даһи јазычы әрәб әдәбијјаты илә һәлә ушаглыгдан таныш имиш вә онун бир сәнәткар ки-

ми јетишмәсиндә бу әдәбијјат да мүәјјән рол ојнамышдыр.

Горки јарадычылығы илә әрәб әдәбијјаты арасында олан әлагәни илк дәфә өјрәниб мејдана чыхаран көркәмли совет шәргшүнасы, академик И. J. Крачковски олмушдур. Горки әсәрләринин әрәб өлкәләриндә нә дәрәчәдә јајылдығыны дәгиг тә'јин етмәк мәгсәди илә И. J. Крачковски бир сыра әрәб өлкәләринә, илк нөвбәдә Суријаја, Мисрә, Әлчәзаирә, Ливана мәктублар көндәрмиш вә чаваблар алмышды. Бејрутда, Дәмәшгдә, Гаһирәдә чыхан «Әд-Дуһур», «Әт-Тали'ә», «Әр-Рисалә», «Әл-Һилал», «Руһ әл-Әср» гәзет вә журналларынын әмәкдашларындан, Мисир китабханаларындан мүһүм әһәмијјәти олан мәктублар алынмышды. Әрәб гәзет вә журналларында Горки һаггында дәрч олунмуш материаллар кәсилиб көндәрилмишди. Көркәмли әрәб јазычысы Маһмуд Тејмур Горки јарадычылығы һаггында чох гијмәтли материалларын үзүнү шәхсән көчүрүб Крачковскијә көндәрмишди.

«Әт-Тали'ә» журналынын редактору Ленинграддакы Шәргшүнаслыг Институтуна, шәхсән И. J. Крачковскијә мүрачиәт едәрәк билдирмишди ки, редаксија әмәкдашларындан бири Горкинин «Ана» романыны әрәб дилинә тәрчүмә етмишдир. Лакин мадди чәһәтдән чәтинлик чәкдијинә, нәшр етдирмәк имканы олмадығына көрә, әсәр бир нечә илдир ки, әлјазмасы һалында галмагдадыр. Редактор Шәргшүнаслыг Институтундан бу мәсәләдә онлара көмәк етмәсини хаһиш едирди.

И. J. Крачковски Горки һаггында әрәб өлкәләриндән алдығы мәктублара әсасән јазмышдыр: «Горки әрәбләрә јалныз адлары илә дејил, әсәрләри илә дә таныш олан дүнја јазычыларынын умуми сијаһысына дахил олду. Онун јарадычылығына тез-тез мүрачиәт олунур вә онун сәрвәтләр хәзинәсиндән чох фајда көтүрүлүр. Һәр һансы јени, чидди әдәби бир нәшр өзүнү Горкинин ады илә нурландырмағы зәрури вәзифә һесаб едир».

И. J. Крачковски әлдә етдији бөјүк фактик материал вә апардығы тәдгигат нәтичәсиндә белә бир фикрә кәлмишди ки, әрәб әдәбијјатында Горки јарадычылығынын ән'әнәси ачыг һисс олунмагдадыр, бир чох мүтәрәгги әрәб јазычылары өз әдәби фәалијјәтләриндә Горкинин бәдии тәчрүбәсинә истинад етмишләр.

Горки әсәрләри әрәб өлкәләри ичәрисиндә Суријада даһа кениш јајылырды. Сурија лы мүәллим вә журналист Сәлим Кобеји 1907-чи илдә Горкинин 4 әсәрини («Һәмишә өз бајрағыны тутан шаһ», «Республика шаһларындан бири», «Көзәл Франса», «Јәһудиләр һаггында») әрәб дилинә тәрчүмә едиб бир мәчмуә һалында нәшр етдирмишди. Мәчмуәнин биринчи сәһифәсиндә Горкинин портрети верилмишди. Сәлим Кобеји Горкини әрәб охучуларына рус ингилабынын чарчысы кими тәгдим етмәјә чалышмышды. Мәчмуәјә јаздығы мүгәддимәдә Сәлим Кобеји дејирди: «М. Горки азад фикирли јазычы иди. О, Русијада мәтбуат үзәриндә әсарәтин күчләндији, тәфәккүрүн гадаған едилдији, јазычыларын тә'гибинин артдығы вә онларын әсәрләринин мүсадирә едилдији заманда мејдана кәлмишдир... Јазычы мүбаризә мејданына атылды, өзүнү вәтәнинин вә һәмвәтәнләринин хидмәтинә һәср етди... Максим Горки јары Шәрг типли адамдыр. О, гәләмини ислаһатлар мөвзусуна, шаһлар һөкмранлығына гаршы мүбаризәјә, истибдадын мәһвинә, халгынын үзүндән чәһаләт пәрдәсини ачмаға һәср етмишди. Мән белә дүшүнүрәм ки, бизим Шәрг халгларынын Горкинин нитгләри илә таныш олмаға, бу нитгләрдән истигамәт алмаға еһтијачы вардыр, чүнки биз һамымыз ислаһатлар апармаға чалышырыг; тәһгир олунуб сонра ајаға галхмышыг, ислаһата еһтијачы олан јер вә бу ислаһатлара апаран јоллар ахтармаға башламышыг. Буна көрә дә Шәрг бирлији мәни мәчбур етди ки, даһи рус ислаһатчысынын бир нечә мәгаләсини тәрчүмә едиб үмумијјәтлә шәрглиләрә, хүсусилә мисирлиләрә тәгдим едим».

Сәлим Кобеји Гаһирәдә нәшр етдирдији «Әл-иха» («Гардашлыг») адлы гәзетдә тез-тез Горкинин һекајәләринин тәрчүмәсини дәрч едирди; бөјүк һәчмли әсәрләрин тәрчүмәси исә гәзетә әлавә шәклиндә дәрч олунурду.

XX әсрин әввәлләриндә әрәб өлкәләриндә Горкинин 1905-чи ил ингилабынын тә'сири алтында јаздығы әсәрләр хүсусилә кениш јајылмышды. Бу дөврдә әрәб дилинә тәрчүмә олунан Горки әсәрләринин һамысы зәнкин ингилаби мөзмуна малик иди.

1905-чи ил ингилабы һаггында әрәбләр о заман дәгиг бир мә'лумата малик дејилдиләр, одур ки, ингилабын тә'сири илә јазылмыш Горки әсәрләринин әрәб дилинә тәрчүмә едилмәси бу өлкәләрдә рус ингилабы һаггында дүзкүн тәсәввүр јаранмасы үчүн дә әһәмијјәтли иди. Горки әсәрләринин тә'сири илә Фарис әл-Һури, Јагуб Сәрруф, Хәлил Саад кими јазычыларын јарадычылығында ингилаби әһвал-руһијјә һисс олунмаға башламышды.

И. J. Крачковски мүәјјән етмишдир ки, биринчи дүнја мүһарибәсиндән әввәл Шимали Сурија мәктәбләринин бириндә мүәллимлик едән Антун Баллан да әрәб аләминдә Горкинин танынмасы үчүн аз иш көрмәмишдир. Сәлим Кобеји кими Антун Баллан да рус дилини јахшы билдији үчүн әдибин әсәрләрини оригиналдан тәрчүмә едирди. Бу дөврдә һәлә Горкинин бүтүн әсәрләри әрәб өлкәләринә кәлмәдијиндән, тәрчүмәчиләр анчаг әлләринә дүшән әсәрләри тәрчүмә едирдиләр. Бә'зән әдибин рус охучусуна аз таныш олан бир әсәри әлә дүшүб әрәб дилинә тәрчүмә олунурду. Антун Балланын тәрчүмә етдији «Гоча» һекајәси бу чәһәтдән чох сәчијјәвидир. Күман ки, Антун Баллан бу һекајәни «Нива» журналынын тәсадүфән Суријаја кәлиб чыхмыш нөмрәсиндән көтүрүб тәрчүмә етмишди. Антун Баллан бу һекајәнин әрәб дилинә тәрчүмәсини рус әдәбијјатына һәср олунмуш мәчмуәдә дәрч етдирмишдир. Тәрчүмәчи һекајәјә белә бир мүгәддимә јазмышды: «М. Горки рус ингилабы дөврүндә фәргләнмәјә башламыш вә ашағы синифдән олан һәмвәтәнләринин тәрәггиси уғрунда мүбаризә апармышдыр. Чүнки о, әмин иди ки, бу синфин ичәрисиндә күбарлар синфиндә олдуғундан даһа ағыллы вә даһа мәдәни шәхсијјәтләр вардыр. Мән бу јазычынын әсәрләриндән тәрчүмә етмәји гәрара алдым. Гој әрәб охучулары да бу әсәрләрлә таныш олсунлар».

Горки әсәрләринин әрәб дилинә илк тәрчүмәләри әдиби Шәрг аләминдә бир чох чәһәтдән фәргләндирмәјә башлајыр. Бу фәрг, һәр шејдән әввәл, ондан ибарәт иди ки, әдибин әсәрләри садә әмәк адамларынын һәјатынын бәдии тәчәссүмү иди. Бу әсәрләрдә Шәрг охучулары үчүн јени бир аләм—әдаләтсизлији, гејри-бәрабәрлији, һүгугсузлуғу гамчылајан, хошбәхт кәләчәк уғрунда мүбаризә апаран бир аләм вар иди.

Бу дөврдә Горки јарадычылығына мараг көстәрән јазычылардан Фәрәһ Антунун вә «Руһ әл-Әср» гәзетинин нашири Әбд әл-Фәттаһ әл-Гадинин дә адыны чәкмәк лазымдыр. Фәрәһ Антун Горкинин «Малва» һекајәсинин әрәб дилинә тәрчүмәчиси кими шөһрәт газанмышдыр.

Шимали Америкада мүһачирәтдә олан мүтәрәгги әрәб јазычылары да Горкинин јарадычылығы илә марагланырдылар. «Әс-Сәиһ» («Сәјјаһ») гәзетинин 1914-чү илдә чыхан биринчи нөмрәсиндә Горкинин «Шаһин нәгмәси» әсәринин тәрчүмәси дәрч олунмушду. Тәрчүмәчинин ким олдуғу бәлли дејил. Бу гәзетин әмәкдашларындан үчү—Әбд әл-Мәсиһ Һәддад (редактор), Нәсиб Әридә вә Михаил Нүајмә орта тәһсилләрини рус мәктәбләриндә алмышлар, еһтимал ки, һәмин тәрчүмә бу үч јазычынын биринә мәнсубдур.

Биринчи дүнја мүһарибәсинин башланмасы илә әрәбләрин Горки јарадычылығы илә танышлығынын илк дөврү баша чатыр. Бу дөврдә әдибин аз мигдарда әсәри әрәб аләминә чатдырылмышды. Лакин аз да олса бу әсәрләр чох әһәмијјәтли иди. И. J. Крачковски бу дөврү белә характеризә едир: «Илк тәрчүмәчиләр дәрһал е'тираф етдиләр ки, Горки ингилабчы јазычыдыр, әзилән синифләрин мүдафиәчисидир; илк тәрчүмә олунан әсәрләр башлыча олараг Горки јарадычылығынын бу чәһәтини характеризә едирди вә Шәргин чыхара биләчәји нәтичәләри көстәрмәли иди».

1928-чи илдә Горкинин харичдән ССРИ-јә гајытмасы илә әрәб аләминдә онун јарадычылығына олан мејл даһа да артмаға башлајыр. Бу дөврдә әрәб өлкәләриндә, үмумијјәтлә тәрчүмә иши зәифләдијинә бахмајараг, Горкинин һекајәләри, хүсусилә публисист әсәрләри тез-тез тәрчүмә едилиб јајылырды. Инди тәрчүмәләр әксәријјәт е'тибары илә франсыз вә инкилис дилләриндән едилирди, тәрчүмәләр ајрыча китаб һалында дејил, гәзет вә журнал сәһифәләриндә дәрч олунурду.

Әбд әл-Фәттаһ әл-Гадинин редактор олдуғу «Руһ әл-Әср» гәзетиндә бу дөврдә Горкинин 4 әсәринин («Шејтан һаггында», «Јенә шејтан һаггында», «Ушаглыг достлары», «Августун 8-дә Неаполда олан тоггушма») әрәб дилиндә тәрчүмәси нәшр едилир.

«Каукәб әш-Шәрг» («Шәргин улдузу») гәзетинин редактору Исам әд-Дин Һифни Насиф дә гәзетдә Горки јарадычылығына тез-тез јер верирди. О, «Фырылдагчы» һекајәсини әрәб дилинә тәрчүмә етмишдир. Мәшһур јазычылар нәслинин нүмајәндәси олан Һифни Насифин јарадычылығында әрәб әдәбијјатшүнасларынын гејд етдији кими, «Горкинин башчылыг етдији әдәби ахынын» тә'сири вардыр.

Мисрин ән чох јајылмыш журналларындан бири олан «Әл-Һилал» («Ајпара») журналынын сәһифәләриндә Горки јарадычылығына һәср олунмуш мәгаләләр дәрч олунурду. Әдәбијјатчы С. Муса «Үч рус јазычысы — Достојевски, Толстој, Горки» мәгаләсини бу журналда нәшр етдирмишди. Мүәллиф мәгаләдә әсасән Максим Горки јарадычылығындан бәһс едир. О, Горкини ингилабчы, коммунист јазычы адландырыр вә јазыр: «Горки ингилабчы иди. Горки өз пролетарлығыны һеч вахт јаддан чыхармајан даһи јазычы иди. Горкинин уғрунда мүбаризә апардығы ингилаб јалныз һөкумәт гурулушуну дәјишмәк үчүн дејилди, бу ингилаб һәм дә динә гаршы, кәбин мүнасибәтләринин көкүндән дәјишилмәсинә гаршы јөнәлдилмишди». С. Муса јухарыда адлары чәкилән рус јазычыларынын әсәрләри илә таныш олдугдан сонра белә бир нәтичәјә калир ки, бу јазычыларын јаратдығы әдәбијјат һәјатла сых бағлы олан әдәбијјатдыр.

1936-чы илдә Горкинин өлүм хәбәрини әрәб халгы бөјүк һүзнлә гаршылады. Бир чох әрәб јазычылары вә әдәбијјатчылары бу һадисә илә әлагәдар олараг мәтбуатда чыхыш етдиләр вә бөјүк әдибин һәјат вә јарадычылығына даир мәгаләләр јаздылар. Сурија нын мүтәрәгги журналларындан олан «Әт-Тали'ә» ики

нөмрәсини Горки јарадычылығына һәср етди. Бурада Горкинин әсәрләриндән тәрчүмәләрлә јанашы, онун һаггында «Максим Горки», «Јазычынын тәрчүмеји-һалы», «Һәјата бахышы», «М. Горкинин сосиализм уғрунда мүбаризәси», «Дүнјанын даһи мүтәфәккирләри Горки һаггында» вә с. мәгаләләр дә чап олунур. Мисрин мәшһур «Әл-Әһрам» («Еһрамлар») гәзети Горкинин өлүмү илә әлагәдар чох тә'сирли мәгаләләр дәрч едир. Башга әрәб гәзет вә журналларында «Горки илә видалашма», «Максим Горки сосиализм уғрунда мүбаризәнин вә онун гәләбәсинин символудур», «Бәшәријјәтин итирдији Горки», «Максим Горкинин севкиси», «Мүтәфәккир идракы илә шаир гәлби арасында» вә с. сәрлөвһәләр алтында верилән мәгаләләр чох мараглы иди. «Әт-Тали'ә» гәзетиндә дәрч олунмуш мәгаләдә дејилирди: «Горкинин өлүмүнү бүтүн дүнјада әдәби дәрнәкләр, чәмијјәтләр, шүурлу халг ичмалары елә бир кәдәрлә, гүввәт вә һүзнлә гаршыладылар ки, бу, Горкијә гәдәр олан јазычыларын чох аз бир гисминә мүјәссәр олмушдур. Буна көрә дә «Әт-Тали'ә» гәзети өз сәһифәләринин чох һиссәсини һәлә дә мүстәмләкәчилик вә мүртәче мәгсәдләр мејданы олмагда давам едән бизим әрәб өлкәләрини Горки илә таныш етмәјә һәср етмишди. Бу мүстәмләкәчиләрин вә мүртәче гүввәләрин көстәрдикләри сә'јләр әрәб өлкәләринин гаршысына сәдд чәкир, бәшәријјәтин Горки кими мајакларына—өз азадлығы вә тәрәггисинә чан атан һәр бир халгын вә өлкәнин јолуну ишыгландыран мајаклара бахмаға мане олур».

XX әсрин 30-чу илләринә гәдәр Горкинин әрәб дилинә, демәк олар ки, кичик һәчмли әсәрләри тәрчүмә олунурду. Јазычынын XIX әсрин сону вә XX әсрин әввәлләриндә Русијада капитализмин ифшасына һәср етдији ири һәчмли әсәрләринин («Фома Гордејев», «Артомоновларын иши» вә с.) әрәб дилинә тәрчүмә олунмасы, әрәб охучуларына чатдырылмасы даһа мүһүм иди.

Горкинин ири һәчмли әсәрләри әсасән 30-чу иллләрдән сонра әрәб дилинә тәрчүмә олунмаға башлајыр. Бә'зи һалларда бир әсәр бир нечә мүтәрчим тәрәфиндән тәрчүмә едилир. Мәсәлән, «Ана» романы коллектив сурәтдә тәрчүмә олунмушдур. Бу әсәрин тәрчүмә олунуб әрәб дилиндә нәшр едилмәси Шәрг аләминдә бөјүк бир һадисәјә чеврилмишди. Әрәб әдәбијјатшүнаслары бу романы идеја вә бәдии сәнәткарлыг чәһәтдән Горкинин ән гүввәтли әсәри адландырырлар. Китабын тәрчүмәчиләри гејд етмишләр ки, бу әсәрин ән бөјүк дәјәри ондадыр ки, мүәллиф «чар Русијасында ингилабчыларын фәалијјәтини көзәл әкс етдирмиш, ингилаби руһун гәлбләрә дахил олма тарихини көстәрмиш, зәһмәткешләри вә кәнчләри ингилабын илк габагчыл гәһрәманлары кими тәсвир етмишдир».

Горкинин «Ушаглыг» вә «Е'тираф» әсәрләри дә коллектив тәрчүмә олунмушдур. Бу әсәрләрин тәрчүмәчиләри өз гејдләриндә әрәб охучуларыны Горкини дөнә-дөнә охумаға, ондан ибрәт көтүрмәјә чағырырдылар.

Әрәб өлкәләриндә Горки јарадычылығына олан мараг даим артыр. Мүасир әрәб әдәбијјатынын мәшһур нүмајәндәләринин Горки һаггында сөјләдикләри фикирләр дә буну сүбут едир. Горкинин әдәби ирсинин өјрәнилмәси бир сыра әрәб јазычыларынын јарадычылығына мүсбәт тә'сир көстәрмишдир. Ливанын мәшһур јазычысы М. Нүајмә јазыр: «Мән рус әдәбијјатынын Пушкин, Лермонтов, Гогол, Белински, Некрасов, Тургенев, Гончаров, Островски, Достојевски, Чехов, Горки кими даһи сәнәткарларынын әсәрләрини ачкөзлүклә охумушам. Бунун сајәсиндә мән бир чох шејләри даһа јахшы көрмәјә башладым. мәним өјрәндијим вә баша дүшдүјүм биринчи шеј инсан шәхсијјәтинин мүгәддәслији олду. Мән һисс етдим ки, әдаләт вә азадлыг нә гәдәр көзәл, истисмар вә көләлик нә гәдәр рәзилдир».

Нүајмәни рус јазычылары ичәрисиндә ән чох марагландыранлардан бири Горки иди. «Һәјатын дибиндә» вә «Е'тираф» әсәрләри јазычыја даһа чох тә'сир көстәрмишдир. Бу әсәрләрдә ачыначаглы бир күзәран сүрән, евсиз-ешиксиз, јохсул инсанларын һәјатынын реал тәсвири Нүајмәни валеһ етмишди. Нүајмә Горки һаггында дејир: «Көзәл истедада малик олан бу сәнәткарын инсан әзабларыны бу гәдәр дәриндән билмәси мәнә чох тә'сир едән чәһәтдир».

Мисрин көркәмли новеллисти Маһмуд Тејмур рус әдәбијјатынын бүтүн әрәб јазычыларынын јарадычылығына олан тә'сириндән данышаркән көстәрир: «Рус әдәбијјаты өзүнүн ән көзәл нүмајәндәләринин симасында һәмишә јүксәк инсани идеаллар уғрунда мүбаризә апармышдыр. Совет әдәбијјаты да классик рус јазычыларынын бу мүһүм ән'әнәләринә јијәләнмиш вә онлары инди дә давам етдирир. Классик вә совет рус әдәбијјатынын мәһз бу характерик чәһәтләри вә хүсусијјәтләри әдәбијјаты инди ишыглы инкишаф јолуна гәдәм гојмуш Шәрг өлкәләри јазычыларынын диггәтини чәлб едир. Рус әдәбијјаты илә таныпылыг әрәб өлкәләринин бир чох јазычыларынын јарадычылығынын пухтәләшмәсиндә мүсбәт рол ојнамышдыр».

Ирагын мүтәрәгги, демократик јазычысы Мүфид әл-Бағдади јазыр ки, јалныз икинчи дүнја мүһарибәси заманы Ираг халгы дүнјанын ән мүтәрәгги әдәбијјаты илә таныш олмаг, Пушкин, Гогол, Толстој, Чехов, Горки кими даһи рус јазычыларынын әсәрләрини охумаг имканы әлдә етди.

Нури Сәидин ганлы режими дөврүндә Ирага һәр һансы бир харичи өлкәдән, һәтта дикәр әрәб өлкәләриндән мүтәрәгги әдәбијјат кәтирилмәси гадаған едилмишди. Мүфид әл-Бағдадинин дедији кими, әкәр һөкумәт адамлары кимин евиндән М. Горкинин, М. Шолоховун, И. Еренбургун әсәрләрини тапсајдылар, һәмин шәхс 6 ај һәбс чәзасына мәһкум едилирди. Лакин бу тә'гибләрә вә тәзјигә бахмајараг Ираг зијалылары һәр чүр јолла олса да, чох севдикләри рус јазычыларынын әсәрләрини әлдә едиб охујур вә горујурдулар.

Әрәб јазычылары иттифагынын сәдри Мәваһиб әл-Кәјали мүасир әрәб әдәбијјатынын вәзијјәтиндән данышаркән јазыр: «Әрәб өлкәләринин кәнч нәсли Мајаковскинин ше'рләри, Горкинин һекајәләри вә рус әдәбијјатынын дикәр реалист нүмајәндәләринин әсәрләри илә таныш олмаға башламышдыр. Бу, әсас е'тибары илә бир сыра әрәб зијалыларынын рус әдәбијјатыны әрәб дилинә тәрчүмә етмәләри сајәсиндә мүмкүн олмушдур».

Рус классик әдәбијјатынын ән көзәл нүмунәләринин әрәб дилинә тәрчүмә едилиб јајылмасы сәмәрәсиз олмады. Инди бүтүн әрәб аләминдә шөһрәт газанмыш М. Нүајмә, А. Р. әш-Шәркави, әл-Хәмиси, Ј. Идрис, Һ. әл-Кәјали, М. әл-Бағдади, Һ. Мина, Һ. Мурувва, М. Дакруб, М. әл-Чәваһири, К. Чавад кими јазычылар рус совет әдәбијјатынын ән көзәл ән'әнәләрини өз јарадычылыгларында бирләшдирмишләр.

Инди, мүтәрәгги әрәб әдәбијјатынын сүр'әтлә инкишаф етдији бир дөврдә әрәб јазычылары Горкинин бәдии тәчрүбәсини чох диггәтлә өјрәнир, ону өз јарадычылыгларында тәтбиг етмәјә сә'ј көстәрирләр.

Әрәб охучулары вә мүтәрәгги әрәб мәдәнијјәти хадимләри Максим Горкини бөјүк һуманист бир сәнәткар, гүдрәтли публисист, көркәмли ичтимаи хадим кими танајыр вә севирләр. Горкинин јаратдығы өлмәз гәһрәманлар вә онларын јүксәк идеаллары инди дә әрәб аләминдә чәмијјәтин тәрәггипәрвәр гүввәләрини руһландырыр.

Рәссам Һ. Зејналов

НЕФТЧИ

Гијмәти 50 гәпик.

76300

АЗӘРБАЈЧАН ЈАЗЫЧЫЛАР
ИТТИФАГЫНЫН ӘДӘБИ-БӘД

„АЗӘРБАЈЧАН“

ЖУРНАЛЫНА 1968-чи ИЛИ
II ЈАРЫСЫ ҮЧҮН АБУНӘ
ГӘБУЛУ ДАВАМ ЕДИР.

Абунә „Сојузпечат“ын шө'бәләр
почт идарәләриндә, фабрик, завод,
тәб, колхоз вә совхозларда хүсуси
нә јазанлар тәрәфиндән гәбул ол

ЖУРНАЛЫН АЛТЫ АЈЛЫҒЫ— 3 манат.
ТӘК НҮСХӘСИ —50 гәпикдир

ЛИТЕРАТУРНО-
ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ
ЖУРНАЛ

«АЗЕРБАЙДЖАН»

Орган Союза Писателей
Азербайджана

Адрес редакции: гор. Баку,
ул. Хагани, д. № 25.

Телефоны: 93-71-71, 93-51-00 и 93-45-60.